

Klanpreeod

Een fototentoonstelling van Bethany de Forest voor groep 1 en 2 van het primair onderwijs

Inhoud

Inleiding	p. 04
De kunstenaar en haar werk	p. 05
Fotograferen met de gaatjescamera ('pinhole')	p. 06
Opbouw van het project	p. 07
Presentatie 1 - <i>Meloentorren</i>	p. 08
Presentatie 2 - <i>Lieve Beestjes</i>	p. 12
Presentatie 3 - <i>Kikkersla</i>	p. 16
Presentatie 4 - <i>Pepermieren</i>	p. 20
Presentatie 5 - <i>Druifpolder</i>	p. 24
Aan de slag	p. 28
Bijlage: Kleurplaat <i>Kikkersla</i>	

Inleiding

In haar relatief korte bestaan is de fotografie uitgegroeid tot een van de populairste media. Door de komst van digitale fotografie en de mogelijkheden van de mobiele telefoon beschikt bijna iedereen 24 uur per dag over een camera. Door deze ontwikkeling is de invloed van foto's op onze samenleving zeer groot geworden. We worden er als het ware mee overspoeld: foto's worden steeds belangrijker bij alle vormen van communicatie.

Een van de gevolgen hiervan is dat de fotografie met name voor kinderen een alledaags verschijnsel geworden is. Ze zien talloze beelden per dag en vanaf ongeveer tienjarige leeftijd gaan ze vaak zelf foto's maken. Ook voor leerlingen uit groep 1 en 2 zijn foto's een bekend fenomeen. Ze hebben al eens geposeerd voor de schoolfotograaf of geluisterd naar de aanwijzingen van hun ouders voordat er een foto werd gemaakt. Ze zijn gewend om naar foto's te kijken en zichzelf op foto's terug te zien. Bijna iedereen zal het plezierig vinden.

Voor kunstenaars biedt het medium ongekeerde mogelijkheden. Zij hebben de krachtige uitdrukkingsmogelijkheden van de fotografie dan ook omarmd en er vrij mee geëxperimenteerd. In de kunst is fotografie een magisch medium, omdat met één druk op de knop de tijd tot stilstand lijkt te komen in het beeld. Tegelijkertijd kan de fotograaf de fysieke wereld in één krachtig beeld persen. Wat de onderwerpen zijn en hoe hun foto's eruitzien, hangt af van hun passies, fascinaties en stijl.

Dit alles geldt zeker voor het werk van Bethany de Forest. Deze fotograaf werkt gestaag aan een eigen oeuvre, waarin ze een wonderlijke, sprookjesachtige wereld verbeeldt in sfeervolle, kleurrijke foto's. Bethany houdt van kleur en van verzadigde kleuren in het bijzonder. Kleuren die bijna van de foto af spatten, met name het rood. Deze kleur is dan ook het verbindende thema in de tentoonstelling *Klaprood* geworden.

De titel van deze tentoonstelling verwijst tevens naar de vrije, associatieve manier waarop jonge kinderen kijken: het rood op de foto's is zo fel dat het geluid lijkt te maken. Een bijzonder aspect van het werk van Bethany is dat deze eigentijdse kunstenaar teruggrijpt naar de oudste fotografische techniek, namelijk die van de camera obscura of gaatjescamera, ook wel pinhole-fotografie genoemd. Het gebruik van de gaatjescamera brengt de blik van de kijker zo dichtbij dat daardoor een nieuwe werkelijkheid ontstaat. Dit aspect maakt Bethany's werk bijzonder geschikt voor leerlingen uit groep 1 en 2. Ze zullen gefascineerd zijn door de prachtige foto's, waarin een fantasiewereld tot leven komt. We wensen u en uw leerlingen dan ook veel plezier met het werken met de tentoonstelling *Klaprood*.

Bij deze lesbrief voor de docent ontvangt u voor iedere leerling een exemplaar van de 'kaartcamera'. De lesbrief en de kaartcamera's blijven in het bezit van de school.

De reizende tentoonstelling *Klaprood* bestaat uit de volgende onderdelen:

- 5 foto's gemaakt door Bethany de Forest, in lijst
- 1 (geplastificeerde) brief van de kunstenaar
- 2 fotoleesplankjes
- doek om de foto's mee af te dekken
- dvd met een aflevering van *Schepper de schep*

De kunstenaar en haar werk

Bethany de Forest

www.pinhole.nl

Bethany de Forest (Massachusetts, VS, 1966) verbeeldt in haar foto's wonderlijke en fantasievolle werelden. Het lijken wel sprookjes. Bethany scheidt die werelden door met alledaagse materialen maquettes te bouwen. Kaarsvet wordt een ijspaleis, Engelse drop en winegumbeertjes vormen een kleurrijk poppenhuis, suikerklontjes zijn bakstenen geworden. Fruit en groenten worden sfeervolle decors die het midden houden tussen droom en realiteit. Om de horizon te vergroten werkt Bethany met spiegels. Dat brengt een extra complicatie met zich mee, want zo verschijnt ook de camera in beeld. Deze wordt daarom ingebouwd in kleinere spiegels zodat hij opgaat in de omgeving. Onherkenbaar voor de kijker, maar essentieel voor het beeld.

De torren, mieren en kikkers voelen zich er uitstekend thuis. Ze vervullen allemaal een eigen rol in een verhaal, dat volkomen vanzelfsprekend lijkt.

Na de kunstacademie in Utrecht is Bethany de Forest verdergegaan met haar afstudeeronderwerp, de pinhole-fotografie. Al geruime tijd was ze bezig met het maken van opstellingen die fotografisch vastgelegd werden. Met een gewone camera bleven de beelden echter te afstandelijk. Ze wilde het gevoel creëren dat ze zelf rondliep in de fantasiewereld. Met pinhole-fotografie werd dit mogelijk.

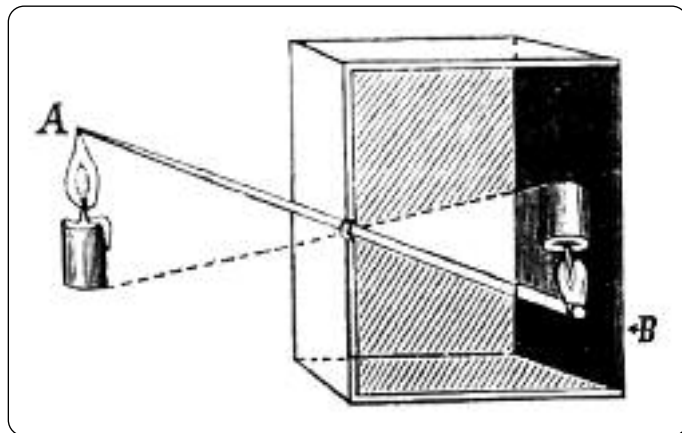
Bethany's eerste foto's waren nog in zwart-wit, maar geleidelijk is haar werk kleurrijker en uitdagender geworden. Haar inspiratie begint meestal met een beestje dat ze van iemand krijgt of een bepaald materiaal dat haar aantrekt. Daaruit ontstaat een idee dat vaak een sprookjeselement in zich heeft. Een kleinmeisjesfantasie waarin zowel de maakster als de kijker de prinses speelt. Toch lijkt geen enkele serie op een bestaand sprookje. De foto's zijn louter ontsproten uit de verbeelding van de kunstenaar.

Fotograferen met de gaatjescamera ('pinhole')

Bethany de Forest grijpt terug op de oorsprong van de fotografie en werkt met het oudste en eenvoudigste fotoestel dat er is: de camera obscura, ofwel gaatjescamera. Deze camera brengt de blik van de kijker zo dichtbij (veel dichterbij dan het menselijk oog) dat daardoor een nieuwe werkelijkheid ontstaat. Daarin komen kleurrijke voorwerpen tot leven.

De gaatjescamera is een camera zonder lens, die door slechts een klein gaatje ('pinhole') licht binnenlaat. De belichtingstijden zijn veel langer dan bij het maken van een gewone foto. Voor het maken van een maquettefoto moet er ongeveer tien minuten licht door het gaatje binnen komen. Buiten, in het daglicht, zijn de tijden korter.

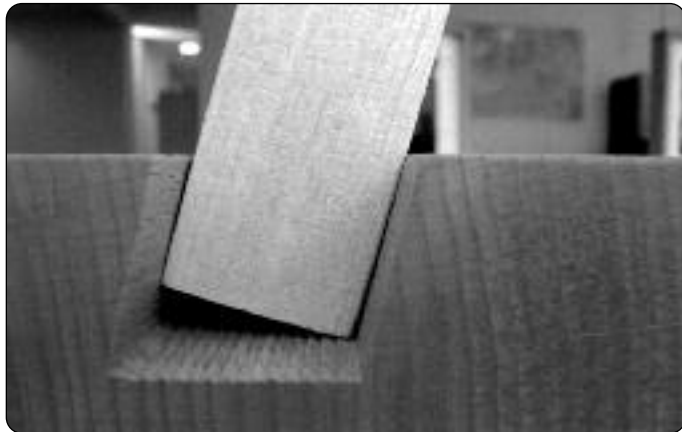

Een schematische weergave van een camera obscura.

Een perfect gaatje is onmisbaar voor een scherp beeld: mooi rond en zonder bramen. Iedere pinhole-fotograaf probeert dit op zijn eigen manier te bereiken. Bethany de Forest maakt een pinhole-gaatje door met een dunne naald in een stukje koperfolie te boren. Onder de microscoop wordt dit gaatje gecontroleerd en met schuurpapier bijgewerkt. Een lichtdichte doos (of blik) is zeer geschikt om tot een gaatjescamera om te toveren. Omdat de fotograaf niet door de zoeker kan kijken, blijft het een verrassing wat er uiteindelijk op het negatief wordt vastgelegd.

Ophouww van het project

De tentoonstelling bestaat uit vijf foto's die in het fotoleesplankje (zie foto) in de klas op een tafel gepresenteerd worden. Iedere presentatie wordt voorafgegaan of gevolgd door een activiteit. Het doel daarvan is om de aandacht van de leerlingen te richten op de foto en om het goed kijken naar de foto te stimuleren. De presentaties duren elk ongeveer dertig minuten.

Na de presentatie van de vijfde foto kijkt u met de leerlingen naar een aflevering van het VPRO-programma *Schepper de schep* op de bijgeleverde dvd. Het filmpje neemt de leerlingen stap voor stap mee in de geheimen achter de foto's en laat hen kennismaken met de kunstenaar en haar werkwijze.

Het is de opmaat om aan het einde van het project met groente en fruit een decor te bouwen dat door u of een hulpouder met de camera vereeuwigd wordt.

Tips

- Bij deze handleiding heeft de school een instructie-dvd ontvangen. Bekijk deze voordat u met *Klaprood* aan de slag gaat. U ziet hoe *Klaprood* in de klas wordt gebruikt en krijgt tips van collega's.
- U kunt iedere dag van de week een foto presenteren en aansluitend aan de vijfde presentatie op vrijdag naar de dvd kijken. Vervolgens gaat u diezelfde middag aan de slag met de foto-opdracht.
- Zet de foto klaar in de klas en hang er de bijgeleverde doek overheen. De onthulling door de leerlingen wordt hierdoor extra feestelijk.
- U kunt 's ochtends en 's middags een presentatie uitvoeren. Het project is dan korter en intensiever, waardoor er meer tijd overblijft voor het fotograferen.
- Als u klaar bent met een presentatie, kan een collega de foto overnemen en deze in zijn groep presenteren. Op deze manier kunnen per ochtend wel vier groepen met het project werken.
- Plaats de resultaten van de foto-opdracht op de website van uw school. Mooi afgedrukt op fotopapier vormen de taferelen een klassen- of schooltentoonstelling (eventueel gecombineerd met de foto's van Bethany de Forest) waar de leerlingen trots op zullen zijn.

Presentatie I

Meloentorren 2007

Benodigheden

- de brief van Bethany de Forest
- het fotoleesplankje
- de foto *Meloentorren*
- de bijgeleverde afdekdoek
- voor alle leerlingen een exemplaar van de kaartcamera
- kleurmateriaal

Plaats voordat de leerlingen binnenkomen het fotoleesplankje op een tafel voor in de klas. Zet de foto *Meloentorren* erin en dek hem af met de doek. De leerlingen gaan in een halve cirkel bij de afgedekte foto zitten.

Introductie

Lees de brief van Bethany de Forest voor en laat de geplastificeerde versie rondgaan.

Amsterdam, (...)dag

Hallo leerlingen van de (...) school in (...),

Jullie kennen mij niet en toch schrijf ik een brief speciaal aan jullie. Waarom? Ik wil jullie vragen om met mij op onderzoek te gaan, op foto-onderzoek. Ik leg het zo uit. Maar eerst vertel ik wie ik ben.

Mijn naam is Bethany, Bethany de Forest (dat is een Amerikaanse naam, in het Nederlands is het zoiets als Betty van de Bos). Ik ben kunstenaar. Niet met verf en kwasten, maar met een camera. Ik maak foto's. Ik tuur door mijn camera en kijk en kijk en zoek tot ik iets heel moois zie, zo mooi dat ik het niet meer wil vergeten.

En klik! ik vang het in een foto. (En sssst, ik help ook wel mee om het mooi te máken, maar dat is een geheim dat je later zult ontdekken.)

Ik hou ervan om de dingen van dichtbij te bekijken, door mijn fotocamera. Dan worden de dingen bijzonder. Mieren, torretjes, lieveheersbeestjes lijken grote dieren. Het is net of ik kan toveren. Als ik zo door mijn camera tuur en heel stil ben, dan kan ik ze nog horen ook, die dieren en zelfs ... zélf s ... de kleuren. De mooiste kleur vind ik rood. KLAPROOD is mijn lievelingskleur. Ik ben benieuwd of jullie ook bijzondere dingen zien als je door een camera kijkt. En of je soms ook zelfs ... zélf s ... de kleuren kunt hóren. Dus heb ik een cadeautje voor jullie. Een fototoestel van papier.

Ik noem het een kaartcamera. Je kunt erdoorheen kijken en speuren en op foto-onderzoek gaan. Je krijgt er allemaal een, en je mag je eigen kaartcamera met je lievelingskleuren versieren. Dan herken je hem meteen. Dat is nog niet alles. Jullie gaan ook zien wat ik gezien heb door mijn camera. Hoe kan dat? Klik! Jullie krijgen mijn foto's op bezoek. Vijf grote foto's. Ik ben benieuwd of jullie het KLAPROOD zullen zien. En of jullie mijn foto's mooi vinden.

Groetjes van Bethany!

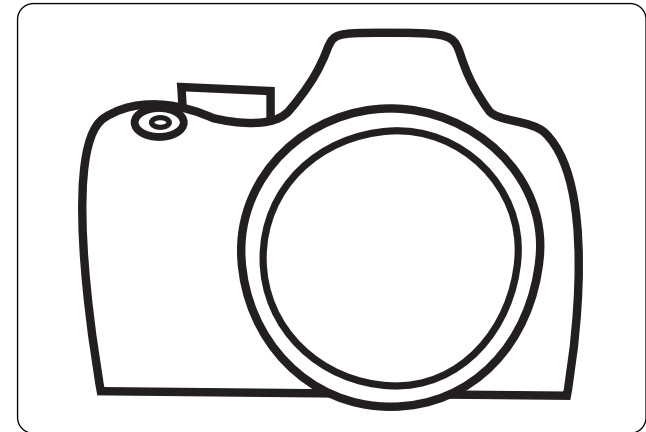
Bethany de Forest
fotograaf, 42 jaar
Amsterdam

Deel de kopieën van de kaartcamera uit en laat de leerlingen er even mee spelen.
De kinderen versieren de kaartcamera met hun lievelingskleuren.

Vragen

- Wie kan de brief kort navertellen?
- Hoe heet de fotograaf?
- Wat is haar lievelingskleur?
- Haar lievelingskleur heet KLAPROOD. Hoe komt ze aan die naam?
- Welk geluid zou die kleur maken?
- Hoe ziet KLAPROOD eruit, denk je? Wijs eens aan in de klas.

Onthullen *Meloentorren*

Vertel dat onder de doek de eerste foto van Bethany verstopt is. Vraag twee leerlingen om naar voren te komen. Tel met de klas af: vijf – vier – drie – twee – een ... Langzaam en voorzichtig onthullen ze de foto. Geef de leerlingen de tijd om rustig te kijken. Daarna kunt u de foto bespreken.

Vragen

- Wat zie je allemaal?
- Waar is dit?
- Is het daar warm of koud? Hoe weet je dat?
- Is het daar vrolijk of eng? Hoe weet je dat?
- Wijs het KLAPROOD aan op de foto. Kun je het ook horen?
- Bethany noemt deze foto *Meloentorren*. Vind je dat een mooie naam?
- Bedenk een andere naam voor de foto. Hoe zou jij de foto noemen?

Presentatie 2

Lieve Beestjes 2004

Benodigheden

- de kaartcamera van de leerlingen
- het fotoleesplankje
- de foto *Lieve Beestjes*
- de afdekdoek

Plaats voordat de leerlingen binnenkomen het fotoleesplankje op een tafel voor in de klas. Zet de foto *Lieve Beestjes* erin en dek hem af met de doek. De leerlingen gaan in een halve cirkel bij de afgedekte foto zitten.

Op zoek naar KLAPROOD in de klas

Vraag de leerlingen of ze nog weten wat KLAPROOD is. En welk geluid maakt de kleur ook alweer?

De leerlingen gaan met hun kaartcamera, maar zonder te praten, op zoek naar de kleur rood in de klas. Om beurten wijzen ze een voorwerp aan dat een rode kleur heeft. Ze onderzoeken en vergelijken de verschillende tinten rood, van knalrood tot KLAPROOD.

Vragen

- Is rood een mooie kleur? Waarom vind je dat?
- Is rood een belangrijke kleur? Waarom?
- Wat kan de kleur rood betekenen? (Het is de kleur van gevaar, maar rood is ook warm.)
- Hoeveel soorten/tinten rood zien jullie in de klas?
- Welke tint is KLAPROOD?
- Welke andere kleuren heb je gezien?
- En maken die ook geluid? Welk geluid is dat dan?

Onthullen *Lieve Beestjes*

Vertel dat er onder de doek weer een foto verstopt is. Vraag twee leerlingen om naar voren te komen. Tel met de klas af: vijf – vier – drie – twee – een ... Langzaam en voorzichtig onthullen ze de foto. Geef de leerlingen de tijd om rustig te kijken. Daarna kunt u de foto bespreken.

Vragen

- Wat zie je?
- De foto heet *Lieve Beestjes*. Waar gaan de lieve beestjes naartoe? Waar komen ze vandaan? Waarom lopen ze achter elkaar? En waarom klimmen ze omhoog? Hoe weet je dat allemaal?
- Zou je in de wereld van deze lieve beestjes willen wonen? Vertel.
- Wijs het KLAPROOD aan op de foto.
- Wat zie je nog meer als je door dit bos wandelt?
- Bethany heeft haar foto *Lieve Beestjes* genoemd. Vind je dat een goede naam voor de foto of weet jij een betere?

Presentatie 3

Kickersla 2004

Benodigdheden

- de kaartcamera van de leerlingen
- het fotoleesplankje
- de foto *Kickersla*
- de afdekdook
- kleurmaterialen
- voor iedere leerling een kopie van de kleurplaat (bijlage 1)

Plaats voordat de leerlingen binnenkomen het fotoleesplankje op een tafel voor in de klas. Zet de foto *Kickersla* erin en dek hem af met de doek. De leerlingen gaan in een halve cirkel bij de afgedekte foto zitten.

Onthullen *Kickersla*

Er zit een nieuwe foto verstopt onder de doek. Vraag of twee leerlingen voorzichtig de foto willen onthullen. Daarna kijken alle kinderen in stilte naar de foto.

Vragen

- Bethany heeft haar foto *Kickersla* genoemd. Wat betekent dat?
- Hoeveel kikkers tel je?
- Voel je je groot of klein bij deze foto? Hoe komt dat?
- Waarom klimt een van de kikkers naar boven? Wat doet de andere kikker dan?
- Zie je het KLAPROOD op de foto? Waar?
- Kun je een naam voor de groene kleur bedenken?
- Wat zou jij doen als je, net als de kikkers, in de foto zou wonen?
- Bedenk zelf een andere naam voor de foto.

Dichtbij en ver kijken

De leerlingen kijken door hun kaartcamera naar de foto *Kickersla*.

Vragen

- Wat zien jullie als je heel dicht bij de foto staat?
- En wat zie je als je ver weg bent?
- Waar moet je staan om precies de foto door de kaartcamera te zien?

Laat twee leerlingen voorzichtig de doek weer over de foto hangen.

Kleuren

Deel de kleurplaten en kleurmaterialen uit. Op de kleurplaat is de wereld van *Kickersla* nagetekend.

Vraag de leerlingen om als eerste het KLAPROOD in te kleuren. Daarna kunnen ze ook de andere vormen met een mooie kleur groen en blauw inkleuren.

Haal tot slot de doek van de foto en vergelijk enkele kleurplaten met het origineel.

Vragen

- Zijn de kleurplaten net zo mooi geworden als de foto?
- Wat zijn de overeenkomsten en wat de verschillen?
- Welke voorwerpen zijn KLAPROOD ingekleurd? Klopt dat?

Presentatie 4

Pepermieren 2004

Benodigheden:

- de kaartcamera van de leerlingen
- het fotoleesplankje
- de foto *Pepermieren*
- de afdekdoek
- extra materialen voor het maken van een fototoestel: (doosjes, wc-rollen, lijm, schaar en andere knutselmaterialen)

Plaats voordat de leerlingen binnenkomen het fotoleesplankje op een tafel voor in de klas. Zet de foto *Pepermieren* erin en dek hem af met de doek. De leerlingen gaan in een halve cirkel bij de afgedekte foto zitten.

Onthullen *Pepermieren*

De leerlingen zullen nu wel weten dat er een nieuwe foto onder de doek verborgen is. Vraag hun wat er op de foto te zien kan zijn. Vertel dat de naam van de foto *Pepermieren* is. Wat denken ze nu te zien? Welk voorwerp kan dan de kleur KLAPROOD hebben?

Vraag twee leerlingen om voorzichtig de foto te onthullen.

Vragen

- Wat doen de mieren? Waarom doen ze dat? Waar gaan ze naartoe?
- Waar zijn ze als ze voorbij de rand van de foto lopen?
- Waar leven de mieren? Is het fijn om daar te wonen? Hoe weet je dat?
- Welke voorwerpen hebben de kleur KLAPROOD? Wat zijn dat voor dingen? Hoe smaken ze?
- Wat betekent de kleur KLAPROOD in deze foto?
- Welk geluid hoort bij deze foto? Wie kan een paar geluidjes bij de foto maken? Zeggen de mieren ook iets?
- Bedenk een andere naam voor de foto.

Spelen met een fototoestel

Vertel aan de groep dat foto's worden gemaakt door een fotograaf. Je maakt foto's met een fototoestel.

Vragen

- Wie heeft er thuis een fototoestel? Van wie is het?
- Wanneer wordt het gebruikt? Wat moet je doen om een foto te maken?
- Hoe ziet een fototoestel eruit?

Extra

Met eenvoudige materialen (zoals kleine doosjes en wc-rollen) kunnen de leerlingen zelf een fototoestel maken. Met de zelfgemaakte fotocamera's ontdekken de leerlingen spelenderwijs een aantal eigenschappen van fotografie.

Geef ze opdrachten als:

- maak een foto van dichtbij of ver weg.
- maak een foto van heel hoog (op een stoel) of laag (liggend op de grond).
- maak een foto van een deel van een voorwerp of van het voorwerp in zijn geheel.

Kijkend door de zoeker speuren de leerlingen naar mooie foto's. Als ze een mooi beeld zien zeggen ze: 'Klik, de foto is gevangen.'

Na afloop vertellen de leerlingen aan elkaar welke foto ze gemaakt hebben en welke ze het mooiste vonden.

Presentatie 5

Druifpolder 2004

Benodigdheden

- het fotoleesplankje
- de foto *Druifpolder*
- de afdekdoek
- dvd speler met beamer of monitor
- dvd *Schepper de schep*

Plaats voordat de leerlingen binnenkomen het fotoleesplankje op een tafel voor in de klas. Zet de foto *Druifpolder* erin en dek hem af met de doek. De leerlingen gaan in een halve cirkel bij de afgedekte foto zitten.

Onthullen *Druifpolder*

Vraag twee leerlingen om voorzichtig de laatste foto te onthullen. De leerlingen kijken eerst weer in stilte aandachtig naar de foto.

Vragen

- Wat zie je op de foto? Waar is de foto gemaakt?
- Waar is het landschap van gemaakt? Herken je voorwerpen?
- Waar zit het KLAPROOD in de foto? Wijs het eens aan.
- Is het beestje dichtbij of ver weg? Hoe weet je dat?
- Wat gaat het beestje doen?
- Is het landschap echt? En het beestje? Waarom denk je dat?

Het geheim van de foto's

Lees de brief van Bethany de Forest nog een keer voor.

Vertel de leerlingen dat ze nu al veel over de foto's weten. Zijn ze benieuwd wie de kunstenaar is en hoe zij de foto's gemaakt heeft?

Start de aflevering van *Schepper de schep*. (Het filmpje duurt zes en halve minuut). Leerlingen maken kennis met de fotograaf, Bethany de Forest, en haar werkwijze.

Vragen over het geheim van de foto's

- Wie heeft de foto's gemaakt?
- Wat doet een kunstenaar?
- Welke materialen en voorwerpen heeft Bethany gebruikt?
- Kunnen grote mensen ook spelen?
- Een moeilijke vraag: waarom gebruikt Bethany een spiegelkast?
- Een moeilijke vraag: waarom moet Bethany het fototoestel 'verstoppen'?
- Wat vind je van de foto's van Bethany?
- Wie wil er ook fotograaf worden?

Aan de slag

Benodigheden

- de kaartcamera van de leerlingen
- een tas met (rode!) groente en fruit
- diverse speelgoeddiertjes
- een fototoestel (met statief)
- een lamp

Vraag voor dit onderdeel eventueel assistentie van een hulpouder.

Vorbereiding

Kies een stil plekje in de klas, op de gang of ergens in de school. Zet een tafeltje tegen een rustige achtergrond. U kunt ook de doek waarmee u de foto's hebt afgedekt als achtergrond gebruiken. Alternatieve plekken zijn de zandtafel of zandbak buiten.

Zet het fototoestel in de macrostand (deze stand wordt meestal aangeduid met het bloemsymbool).

Bouw en fotografeer je eigen fantasielandschap

Een groepje van vier leerlingen bouwt met groente en fruit een driedimensionaal stilleven rond een speelgoeddiertje.

Tijdens het maken van de opstelling kijken ze regelmatig door de kaartcamera ter controle.

Als ze klaar zijn maakt u of een hulpouder een foto van de opstelling. Hiernaast staat het stappenplan in foto's weergegeven.

Verwerk de resultaten tot een tentoonstelling in de school of in de klas.

Colofon

Een uitgave van Kunstbalie, 2009

Fotografie: © Bethany de Forest, www.pinhole.nl

Concept, samenstelling en tekst: Frans van Lokven

Dvd *Schepper de schep*: © VPRO, 2006 (Maxim Hartman)

Bewerkt door: Frans van Lokven

Afbeeldingen in de lesbrief: Foto's Frans van Lokven

Tekstredactie: Laura van Campenhout

Vormgeving en Kleurplaat: Huub van Deijck

KUNSTBALIE

www.kunstbalie.nl

info@kunstbalie.nl

Bijlage **Kleurplaat** *Kikkersta*

